

Guerres i pandèmies.

Els motius de desaparició dels pobles van des de guerres fins pandèmies, per la proximitat d'altres pobles amb més oportunitats o per la manca de recursos naturals.

Frenar el despoblament.

L'actual despoblament que pateixen les Terres de l'Ebre podria frenar-se amb un canvi de paradigma sobrevingut precisament per la pandèmia de la Covid-19.

MARINA PALLÀS CATURLA
TORTOSA

Sovint hom té tendència a pensar en el despoblament rural com un fenomen contemporani, d'èxode dels habitants del món rural cap a les grans ciutats, en busca de noves oportunitats. Però, en una mirada més global, molts pobles de les Terres de l'Ebre han quedat abandonats per diverses causes al llarg de la història.

Malgrat ser un territori de pobles petits i dispersats en una ampla geografia, les Terres de l'Ebre tenen així mateix un bon

nombre de pedanies, de barris o de pobles que depenen administrativament d'altres municipis.

Tortosa per exemple compta amb Bitem, Jesús, Campredó, els Reguers i Vinallop. Però alhora les petites agrupacions urbanes de Font de Quinto i Raval del Pom conformen els orígens del poble de Campredó, la població de les quals va anar desplaçant-se escadament amb la ubicació de l'estació de ferrocarril i la construcció d'un nou poble amb hàbitats menys dispersos, com explica l'escriptor Emigdi Subirats. Així mateix a Tortosa es pot destacar el

nucli de Mianes, o de Santa Rosa, a Bitem.

Al Montsià, Ulldecona per exemple compta també amb un bon nombre de pobles o barris: el Castell, la Miliana, Sant Joan del Pas, Els Valentins i les Ventalles. En alguns, però, viuen sols una dotzena de persones.

Des de Fullola, a Tortosa, fins Pinyeres, a Batea, al llarg de la història consten un bon nombre de pobles que no van prosperar i que van ser abandonats. Avui alguns encara tenen dempeus un grup de cases o les restes d'un castell o d'una església. Altres, ja

només són un conjunt de restes arquitectòniques que no es poden visitar o que han quedat pràcticament sense rastre.

En períodes de l'Edat Mitjana, allà on hi havia torres d'aguaita també probablement hi havia algun nucli de població: com a la Torre de Vinaixarop (a l'Aldea) o la Torre de la Granadella (Camarles).

Els motius de desaparició dels pobles van des de guerres fins pandèmies, per la proximitat d'altres pobles més grans o per la manca de recursos hídrics o naturals.

El que ha de transcendir de tot plegat és que l'actual llista de pobles deshabitats no continue ampliant-se en aquest segle. Que encara que un nucli siga habitat només per una dotzena de persones romangué estable al pas dels temps, amb oportunitats per als veïns que hi vulguen viure.

Amb un estil de vida amb més contacte amb la natura, sense massificacions o amb la possibilitat del teletreball, potser fins i tot l'actual pandèmia del segle XXI podria servir, just al contrari que les d'antany, per fixar la població al medi rural.

Terra Alta

Els emblemàtics casos del Poble Vell de Corbera i Pinyeres

A la Terra Alta sense dubte destaquen Pinyeres, a Batea, i el Poble Vell de Corbera d'Ebre. Aquest darrer va ser brutalment devastat durant la batalla de l'Ebre de la Guerra Civil. Destaca l'església de Sant Pere. Avui, passejar pels seus carrers resulta un autèntic museu viu per recordar l'horror de la guerra.

L'antic poble de Pinyeres, avui deshabitat, està situat a la vora del riu d'Algars. A causa d'aquesta proximitat, s'hi van establir poblatz dels temps dels ibers. Just a la vora del conjunt de cases, al Tossal del Moro, s'hi van trobar restes arqueològiques d'un poblat ibèric, així com restes de tanques i murs defensius. El poble estava presidit per dos edificis singulars: per una banda, l'església de la Transfiguració del Senyor, un bell exemplar de les esglésies de reconquesta, i per l'altra, el castell, que fou destruït.

El poble de Pinyeres es va anar desocupant a poc a poc en èpo-

ques de malalties, epidèmies i temperatures elevades, distribuint-se la seua població per municipis propers com Batea, Favara o Nonasp.

També a Batea, hi havia Algars, a la dreta del riu del mateix nom, i que fou abandonat definitivament als anys 50 del darrer segle. Encara es poden observar fragments de la torre i del mur del castell, destacant l'església de Sant Joan.

També a la Terra Alta s'ha de destacar l'antic poblat d'Almudéfer, situat a Caseres. S'hi conserven restes del castell i de l'església de Santa Anna del segle XIII o XIV, desafectada i en una finca particular. També queden vestigis del llogaret, que a mitjans del segle XIV tenia setze focs. Fou municipi propi fins el 1842. Vilalba la Vella va ser un vilatge de Vilalba dels Arcs. I cal dir que de l'antic poble de Les Camposines, a la Fatarella, també es conserva l'església de Sant Bartomeu.

Pinyeres, a Batea (a la imatge), o el Poble Vell de Corbera d'Ebre són dos exemples emblemàtics de pobles abandonats a la Terra Alta.

FOTO: JOAN REVILLAS

Ribera d'Ebre

Berrús, el poble que va voler salvar la seua església

A comarca de la Ribera d'Ebre cal esmentar el poble de Berrús. Antigament, Berrús era un poble autònom situat a la desembocadura del barranc de Barvall, a uns 12 quilòmetres de Riba-roja d'Ebre.

Són diversos els documents que certifiquen l'existència de Berrús com a poble, o unit a Riba-roja, com una carta de població de 1185 o una venda de terres al seu terme l'any 1205. També s'anomena el poblet en uns actes possessoris que, per poders del Comanador de Vilalba, redacta un escrivà reial del Col·legi Sant Joan Evangelista de Saragossa. El 1719 tenia 23 habitants. Ja al segle XIX va continuar sent del terme de Riba-roja, com església, i només hi quedaven dues cases o masies habitades: la del Joanet del Rico, que hi va viure fins passada la guerra del 1936, i la de Rosildo. Va ser abandonat arran d'una pandèmia de febres palúdiques.

L'església de Santa Magdalena de transició del romànic al gòtic, va ser traslladada, pedra a pedra fins a la partida de les Sogues als anys 60 del segle XX, per no quedar submergida per les aigües de l'embassament de Riba-roja. Així, actualment està convertida en ermita des de fa 50 anys, i hi pelegrinen en diferents dates els veïns de Riba-roja, Vilalba dels Arcs i La Pobla de Massaluça.

A la part oriental de la serra de Cavalls al terme municipal de Benissanet, prop de la torre de Cervelló hi havia el poblat de Salvaterra o Gandesola, amb batlle propi i que va estar habitat fins a finals del segle XVIII. Del poblat del Mas de Flix, conegut també com a vall de Sant Joan, queden restes d'habitacles, d'una torre, de sitges i de l'antiga església de Sant Joan. Finalment, el poble de Gorrapte, a Vinebre, va ser destruït durant l'Edat Mitjana.

Berrús va perdre els seus habitants durant una pandèmia. Amb la construcció de la presa de Riba-roja van traslladar l'església per salvar-la.

FOTO: J. REVILLAS